

Ινδία: η απεργία των 250 εκατομμυρίων και ο μονοψωνιακός καπιταλισμός

Συνέντευξη στο **Commune** του **Ασόκ Κουμάρ**

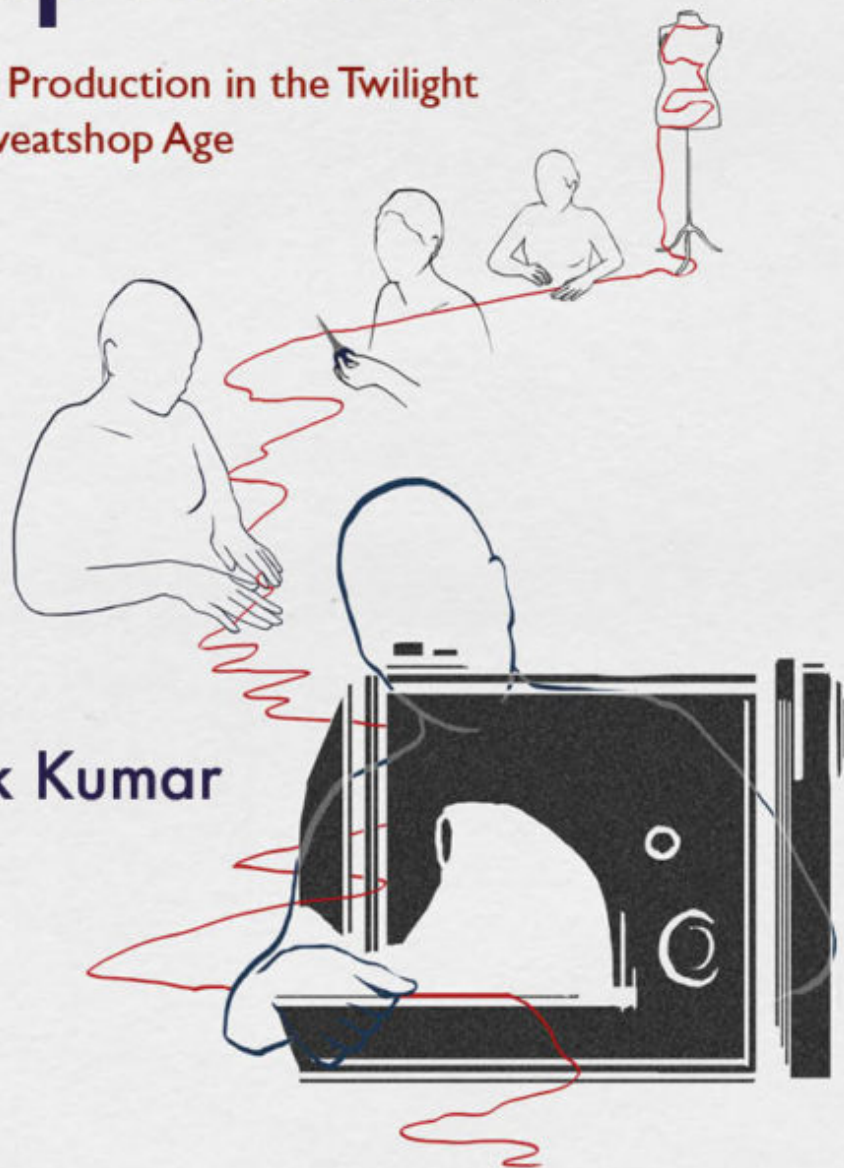
Μετάφραση και επιμέλεια: **Χρήστος Βαλλιάνος** και **Τάκης Ηλιόπουλος**

*Ο Ασόκ Κουμάρ είναι επίκουρος καθηγητής διεθνούς πολιτικής οικονομίας στο Birkbeck του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Η έρευνά του επικεντρώνεται σε θέματα που σχετίζονται με τον ρόλο των εργαζομένων στα διεθνή δίκτυα παραγωγής, τον οποίο αναλύει στο βιβλίο του **Monopsony Capitalism: Power and Production in the Twilight of the Sweatshop Age** (Μονοψωνιακός καπιταλισμός: εξουσία και παραγωγή στο λυκόφως της εποχής της εργασιακής γαλέρας) από το Cambridge University Press. Στην συνέντευξη που έδωσε στο Commune αναφέρεται στις πρόσφατες εξελίξεις στην Ινδία και στις βασικές ιδέες που αναπτύσσει στο βιβλίο του.*

Monopsony Capitalism

Power & Production in the Twilight
of the Sweatshop Age

Ashok Kumar

'A major theoretical and empirical contribution to our understanding of the
evolving state of contemporary global industrial capitalism.'

- David Harvey

Ποιες ήταν οι μεταρρυθμίσεις της ινδικής κυβέρνησης ενάντια στις οποίες πραγματοποιήθηκε η κινητοποίηση που έγινε γνωστή διεθνώς ως «η απεργία των 250 εκατομμυρίων απεργών»;

Οι διαμαρτυρίες ξέσπασαν ως αντίδραση σε μια σειρά αγροτικών μεταρρυθμίσεων που πέρασαν εσπευσμένα από το Κοινοβούλιο τον Σεπτέμβριο με τη μορφή διαταγμάτων και χωρίς διαβούλευση. Πρόκειται για μορφή απορρύθμισης η οποία υλοποιεί δυο πράγματα: πρώτον καταργεί την ελάχιστη τιμολόγηση των αγροτικών εμπορευμάτων και δεύτερον ανοίγει την αγροτική παραγωγή σε μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις χαρτοφυλακίου.

Οι περισσότεροι αγρότες πωλούν την παραγωγή τους σε μεγάλες, υπό δημόσιο έλεγχο, αγορές χονδρικής, οι οποίες τους προσφέρουν κάποιες εγγυημένες ελάχιστες τιμές. Οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις καταργούν αυτές τις εγγυημένες τιμές και τις υποτάσσουν στις μεταπτώσεις της αγοράς.

Να σας δώσω ένα ενδεικτικό παράδειγμα: Υποθέστε ότι οι τομάτες, που η τιμή τους είχε οριστεί στα 10 πίσα (ΣτΜ: 100 πίσα ισοδυναμούν με μία ρουπία), τώρα κοστίζουν μόνο 5 πίσα. Ο παραγωγός τομάτας θα έχει πλέον στη διάθεσή του ένα μικρότερο εισόδημα για τις ανάγκες του, ο αγρός που παρήγαγε αυτές τις τομάτες θα έχει μικρότερη αξία, ο αγρότης θα βρίσκεται σε απελπιστική κατάσταση και τα μεγαλύτερα χρέη του θα τον εξωθούν να πωλήσει τη γη του.

Όλα αυτά συμβάλλουν στη δημιουργία του ιδανικού περιβάλλοντος για την άνθηση στην Ινδία των μεγάλων αγροτο-επιχειρηματικών κοινοπραξιών.

Η Ινδία είναι χώρα αγροτική, και η επιβίωση σχεδόν του 70% του πληθυσμού της εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τη γεωργία. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ο αριθμός των αυτοκτονιών αγροτών έχει εκτιναχθεί εδώ και περισσότερο από τρεις δεκαετίες εξαιτίας της αναπόδραστης υπερχρέωσης στην οποία τους οδήγησαν οι μεταρρυθμίσεις της αγοράς από τη δεκαετία του '90 και μετά, σε σημείο ώστε η κυβέρνηση της Ινδίας να αρνείται από το 2015

να δημοσιοποιεί στοιχεία σχετικά με τις αυτοκτονίες αυτές. Εκτιμάται όμως ότι οι αυτοκτονίες αγροτών μόνο την περσινή χρονιά έφτασαν τις 40 χιλιάδες! Ωστόσο, το σημαντικό δεν είναι αυτό: Είναι πιθανό ότι αυτοί που θα πεθάνουν ως άμεση συνέπεια αυτών των μεταρρυθμίσεων θα είναι κατά πολλές χιλιάδες περισσότεροι.

Μιλήστε μας για τις μαζικές διαμαρτυρίες και κινητοποιήσεις

Οι διαμαρτυρίες κορυφώθηκαν σε μια απεργία 250 εκατομμυρίων εργατών σ' ολόκληρη την Ινδία -περισσότεροι από τους μισούς εργάτες της χώρας-, τη μεγαλύτερη στην ανθρώπινη ιστορία. Οι διαμαρτυρίες αναπτύχθηκαν σ' όλη την έκταση της χώρας και τριακόσιες χιλιάδες απεργοί έφτασαν στα περίχωρα του Δελχί (κυρίως από το Παντζάμπ, τη Χαριάνα και το δυτικό Ουτάρ Πραντές), μπλοκάροντας αυτοκινητόδρομους και κατασκηνώνοντας εκεί. Η διαμαρτυρία απλώθηκε από τα βορειοανατολικά στα νότια, αποκτώντας όλο και μεγαλύτερο βάθος, κι αυτό θεωρήθηκε ανησυχητικό από τον πρωθυπουργό Ναρέντρα Μόντι.

Αφότου επιβλήθηκαν αυτές οι μεταρρυθμίσεις, υπήρξαν αρκετοί γύροι διαπραγματεύσεων μεταξύ αγροτικών οργανώσεων και της κυβέρνησης. Οι αγροτικές οργανώσεις είναι ξεκάθαρες και ενωμένες στα αιτήματά τους, στο ότι δεν θα συναινέσουν σε οτιδήποτε δεν περιλαμβάνει την πλήρη απόσυρση. Αγρότες που έφτασαν στο Δελχί με τα πόδια ήρθαν αντιμέτωποι με όλη την αυστηρότητα του κράτους της Ινδίας και της παραστρατιωτικής αστυνομίας – παρακάμπτοντας τα οδοφράγματα και τις ρίψεις δακρυγόνων με εντυπωσιακή αδιαφορία. Η ελεγχόμενη από το κόμμα Μπαρατίγια Τζανάτα (BJP) κυβέρνηση σφράγισε τα σύνορά της με φυσική παρουσία δυνάμεων -για πρώτη φορά από την ανεξαρτησία της Ινδίας-, προκειμένου να εμποδίσει τους αγρότες να βαδίσουν προς την πρωτεύουσα.

Έχετε γράψει ένα βιβλίο με τίτλο *Μονοψωνιακός καπιταλισμός: Εξουσία και παραγωγή στο λυκόφως της εποχής της εργασιακής γαλέρας*. Τι σημαίνει Μονοψωνιακός καπιταλισμός;

Ο όρος «μονοψώνιο» αναφέρεται σε μια μορφή αγοράς με έναν αγοραστή και πολλούς παραγωγούς (ή προμηθευτές), όπου ο πρώτος μπορεί να ασκήσει πιέσεις στους δεύτερους αυξάνοντας την κερδοφορία του. Αυτός ο τύπος αγοράς είναι κεντρικός πυλώνας για τη συνεχιζόμενη ανθεκτικότητα του βιομηχανικού καπιταλισμού, μιας και η εντατικοποίηση των μονοψωνιακών δομών καθιστά την οικοδόμηση συνδικαλιστικών ενώσεων σισύφειο έργο. Από τη μια, έχουμε τους αναλώσιμους εργαζόμενους στις επιχειρήσεις-παραγωγούς, που αντιμετωπίζουν τις πιέσεις και τις επιθέσεις των αφεντικών σε κάθε τους απόπειρα για οργάνωση σε συνδικάτο ή όταν κινητοποιούνται και απεργούν. Από την άλλη, ακόμα και αν σε αυτό το επίπεδο οι εργαζόμενοι κέρδιζαν κάποιες από τις μάχες που δίνουν, θα έρχονταν αντιμέτωποι με επιπλέον πιέσεις και επιθέσεις, αυτή τη φορά από τις επιχειρήσεις-αγοραστές -από τους μονοψωνητές της αγοράς- οι οποίοι θα απειλούσαν με παύση της συνεργασίας τους με τους προμηθευτές τους και μεταφορά της παραγωγής σε άλλη χώρα. Γι' αυτόν τον λόγο η άνιση κατανομή δύναμης λόγω της μονοψωνιακής μορφής της αγοράς, γίνεται κεντρικής σημασίας.

Οι τομείς ενδυμάτων και υποδημάτων βασίζονται σε αυτήν τη δυναμική για να εγγυηθούν την ισχύ και τα κέρδη για τους παγκόσμιους αγοραστές (τα εμπορικά σήματα και τους λιανοπωλητές), ακόμη και όταν οι προμηθευτές -τα ίδια τα εργοστάσια εξωτερικής ανάθεσης- έχουν χαμηλά περιθώρια κέρδους. Οι προμηθευτές, που δύσκολα μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των αγοραστών όσον αφορά την τιμή του προϊόντος, κινδυνεύουν να χάσουν παραγγελίες – ή ακόμα και να κλείσουν εντελώς.

Γιατί όμως αυτή η δυναμική ισχύει για τα ενδύματα και όχι για τους άλλους τομείς της οικονομίας; Φανταστείτε ότι είστε ένας καπιταλιστής στην Ινδονησία ή στην Ινδία. Μπορείτε να δημιουργήσετε ένα εργοστάσιο ενδυμάτων προσανατολισμένο στις εξαγωγές με 3.000 εργαζόμενους με όχι περισσότερο από 1 εκατομμύριο λίρες, ενώ ένα εργοστάσιο αυτοκινήτων θα απαιτούσε επενδύσεις τουλάχιστον 100 εκατομμύρια λίρες και ένα

εργοστάσιο αεροπλάνων σχεδόν 1 δισεκατομμύριο λίρες. Τα ενδύματα και τα υποδήματα έχουν επομένως χαμηλό κόστος στην είσοδο των αναδυόμενων καπιταλιστών. Αυτό δημιουργεί μεγάλο αριθμό εργοστασίων. Φυσικά, αυτός ο αριθμός αυξάνεται με την απελευθέρωση του εμπορίου, καθώς περισσότεροι εγχώριοι καπιταλιστές εντάσσονται στην παγκόσμια αγορά.

Σε μια αλυσίδα εφοδιασμού με υψηλό βαθμό μονοπωνίου, δεκάδες χιλιάδες προμηθευτές θα ανταγωνιστούν για να πουλήσουν τα προϊόντα τους σε έναν μικρό αριθμό αγοραστών – εξασφαλίζοντας υψηλά κέρδη για τους τελευταίους και χαμηλά κέρδη για τους πρώτους. Συνεπώς, ένας υψηλός βαθμός μονοπωνίου τροφοδοτείται από έναν τομέα χαμηλών επενδύσεων και χαμηλής τεχνολογίας – επιτρέποντας τη δημιουργία δεκάδων χιλιάδων εργοστασίων με σχετικά μικρό ποσό κεφαλαίου. Οι βιομηχανίες ενδυμάτων και υποδημάτων είναι ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα της παγκοσμιοποίησης και της εξάπλωσης των αλυσίδων εφοδιασμού εξωτερικού – και υποδηλώνουν την ένταση μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης. Αυτές οι βιομηχανίες είναι κλάδοι «εκκίνησης» στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας. Οι βασικοί τομείς προσφέρουν στοιχεία για την κατεύθυνση της καπιταλιστικής ανάπτυξης ανοίγοντας τον δρόμο -μερικές φορές κυριολεκτικά- για πιο προηγμένες βιομηχανίες. Σε αυτούς τους τομείς, υπάρχουν προϊόντα που είναι εφήμερα από τη φύση τους, ευαίσθητα στην εποχικότητα και τη μόδα, κι αυτά που δεν είναι, και επομένως υπόκεινται σε τυποποίηση και μηχανοποίηση.

Το βιβλίο σας ασχολείται με τις εργατικές ταραχές ευρύτερα στον παγκόσμιο Νότο, ωστόσο ένα μεγάλο μέρος του επικεντρώνεται στην Ινδία. Οι πρόσφατες εξελίξεις σχετίζονται με τις θέσεις που αναπτύσσει το βιβλίο σας;

Το βιβλίο μου σχετίζεται περισσότερο με τον βιομηχανικό καπιταλισμό. Ωστόσο, οι αγώνες των μικρών αγροτών και των εργατών συνδέονται αδιαχώριστα. Υπήρξε αυξημένο ενδιαφέρον σε σχέση με την Κίνα και την Ινδία, εξαιτίας ακριβώς των μεγάλων

μεταβολών στην καπιταλιστική ανάπτυξη. Οι εργάτες, παρά την αμφιθυμία των μεγαλύτερων πολιτικών κομμάτων, ενήργησαν σε αλληλεγγύη με τους αγρότες. Πράγματι, έχουμε μπροστά μας το υπόδειγμα του υπερ-ευέλικτου κεφαλαίου όπου οι εργάτες καλούνται να εργαστούν σε ένα περιβάλλον έντασης εργασίας, σχετικά ανίσχυροι να υψώσουν το ανάστημά τους στο κατώτερο μέρος της εφοδιαστικής αλυσίδας. Το υπόδειγμα αυτό χαρακτηρίζεται επίσης από υποχώρηση του κράτους ως του κατεξοχήν μηχανισμού επίλυσης των συγκρούσεων στους χώρους εργασίας. Πάρτε την ιστορία του τομέα παραγωγής ενδύματος, όπου οι κρατικές ρυθμίσεις ξεκίνησαν κατά τον δέκατο ένατο αιώνα. Προηγουμένως, η όποια διαπραγματευτική ισχύς της εργασίας οφειλόταν στη χωρική ανελαστικότητα της αγοράς, με άλλα λόγια, στη γεωγραφικά εδαφικοποιημένη φύση τόσο του κεφαλαίου όσο και της εργασίας. Ωστόσο από το 1850 και μετά, κάποιου τύπου πρώιμος εργατικός ακτιβισμός επέτρεψε μια πιο τυπική συνεργασία μεταξύ μισθωτών εργαζόμενων και κράτους. Για παράδειγμα, οι εργάτες κατέκτησαν το νόμιμο δικαίωμα της απεργίας, της οργάνωσής τους σε συνδικάτα, και της θέσπισης των επιδομάτων ανεργίας: δηλ. μια ρυθμιστική χωρική ανελαστικότητα.

Στην περίοδο από τη δεκαετία του 1930 μέχρι τη δεκαετία του 1970, η ρυθμιστική χωρική ανελαστικότητα προσέφερε στην εργασία έναν ισχυρότερο μοχλό με τη βοήθεια του οποίου τέθηκε σε κίνηση η οικονομία – μια καινοφανής δύναμη που αποτυπωνόταν στο συνδικαλιστικό κίνημα και τις συμφωνίες των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Πριν από την κρίση των αρχών της δεκαετίας του 1970, οι δυτικοί βιομηχανικοί εργάτες, ιδίως αυτοί των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου, απολάμβαναν ένα καθεστώς προστατευτισμού. Το γεγονός αυτό έθετε ένα όριο στην μονοφωνιακή δύναμη των επιχειρήσεων-αγοραστών και επέτρεψε στα εργατικά συνδικάτα να βάλουν τη σφραγίδα τους στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, η οικονομική κρίση των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του '70 εγκαινίασε μια νέα εποχή φιλελευθεροποίησης των διαπραγματεύσεων – δηλαδή έναν μικρότερο βαθμό ρυθμιστικής χωρικής ανελαστικότητας, καθώς το κεφάλαιο υπερχείλιζε προς

τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Όταν οι διαπραγματεύσεις στους κλάδους έντασης εργασίας απελευθερώθηκαν πλήρως το 2005, οι παγκόσμιοι αγοραστές εργασίας κατηύθυναν την παραγωγή σε μια χούφτα χωρών πλούσιων σε φτηνό εργατικό δυναμικό. Η απορρύθμιση οδήγησε σε αύξηση της μονοψωνιακής δύναμης (και επομένως στην ικανότητα των αγοραστών εργασίας να ιδιοποιούνται μεγαλύτερο μέρος της παραγόμενης αξίας) και παράλληλα σε χαμηλότερη χωρική ανελαστικότητα (και επομένως μικρότερη διαπραγματευτική δύναμη από τη μεριά των εργατών). Όταν όμως οι κατασκευάστριες εταιρείες άρχισαν να εδραιώνονται προσαρμοζόμενες στον έντονο ανταγωνισμό για συμβάσεις εργασίας σ' αυτές τις πλούσιες σε φτηνό εργατικό δυναμικό χώρες, η μονοψωνιακή δύναμη της εφοδιαστικής αλυσίδας σταδιακά συρρικνώθηκε, οδηγώντας στην εμφάνιση χωρικής ανελαστικότητας της αγοράς. Στο σημείο αυτό, οι προμηθευτές καπιταλιστικών εμπορευμάτων είχαν ήδη καταστεί ώριμες επιχειρήσεις, προφυλάσσοντας τη θέση τους στην αγορά με υψηλούς φραγμούς εισόδου (μέσω ολοκληρώσεων, τεχνολογίας κ.ο.κ.), έχοντας αποκτήσει ένα όλο και μεγαλύτερο βάρος στους κόλπους των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων.

Ποια ήταν η απάντηση των εργαζομένων;

Πριν από την εδραίωση αυτής της πρόσφατης φάσης, οι εργαζόμενοι είχαν οργανώσει καμπάνιες που αρθρώνονταν γύρω από ένα πλαίσιο δικαιωμάτων (εργατικοί κώδικες, έλεγχοι κ.ο.κ.), ωστόσο δεν διέθεταν αρκετά ερείσματα προκειμένου να αντιμετωπίσουν μια παγκοσμιοποιημένη βιομηχανία που στηριζόταν στις εξωτερικές υπεργολαβίες. Η χωρική δυναμική του κλάδου υπέθαλπε μια ένταση που καθιστούσε τους εργάτες, και τους άμεσους εργοδότες τους, γεωγραφικά ανίκανους να αλλάξουν τις συνθήκες τους. Η ένταση αυτή εντοπίζεται στην παγκόσμια απόσταση ανάμεσα στον χώρο δημιουργίας της αξίας στο σημείο παραγωγής (μέσω της εργασιακής διαδικασίας) και της πραγμάτωσής της στο σημείο κατανάλωσης (μέσω της πώλησής της). Το γεγονός αυτό οδήγησε τα τελευταία χρόνια σε άνοδο των

εργατικών αναταραχών σε ορισμένα μέρη όπως η Ινδία.

Τι σημαίνουν όλα αυτά από την άποψη της κριτικής του καπιταλισμού;

Στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, είμαστε μάρτυρες μιας μετατόπισης από το κράτος πρόνοιας και των επενδύσεων υποκατάστασης των εισαγωγών προς ένα κράτος της αγοράς, ως όχημα ενός παγκόσμιου καπιταλισμού. Το γεγονός αυτό ενέπνευσε μια βιομηχανικής κλίμακας παραγωγή ακαδημαϊκού πεσιμισμού – κυρίως υπό τη μορφή του μεταμοντερνισμού και της μετα-αποικιακής θεωρίας. Ωστόσο, με την όξυνση των αντιφάσεων του καπιταλισμού, βλέπουμε ότι η ακαδημαϊκή θεωρία καλύπτει σταδιακά το χαμένο έδαφος, καθώς δεν είναι πλέον σε θέση να συσκοτίζει τις εντάσεις που δρουν κάτω από την επιφάνεια.

Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να επιστρέψει στα ουσιώδη. Ο καπιταλισμός δημιουργεί δύο αντίπαλες δυνάμεις: τις δυνάμεις της εργασίας και τα συμφέροντα των καπιταλιστών. Στην πιο πρόσφατη φάση, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, η σύγκρουση αυτή έχει φτάσει σε σημείο παροξυσμού, αναδεικνύοντας τα επίδικα με ιδιαίτερη σαφήνεια.

Η ρήση του Μαρξ «εργάτες όλου του κόσμου ενωθείτε, δεν έχετε να χάσετε τίποτα πέρα από τις αλυσίδες σας» αποτελεί ταυτόχρονα «κάλεσμα στα όπλα», αλλά και αναγνώριση των κοινών οραμάτων που μας ενώνουν όλους μαζί. Στο βιβλίο αυτό υπογραμμίζω αυτή την καθολική εμπειρία του κεφαλαίου σε μια απόπειρα να επικεντρώσουμε εκ νέου την προσοχή μας στην κατανόηση του οικονομικού κόσμου.

Πηγή: commune.org.gr